

6174 укр

АС ШЕВЧЕНКО

Т Р И З Н А

переклав

Володимир

*Дар
Юлії
М. С.*

О Р Д Е Н

ЛОНДОН

1963.

Тарас Шевченко
Т Р И З Н А

Великимиславлю : Дорогому

Л. С. Сузарові, -

- на століш розмов на неза-
бутній "Верховині", що глибоко
вписана в пам'яті, тепер уже,
як давній і далекий спогар.

Не одираз я питав себе,
у чому тайна її чару. Її знайшли в
відповіді: це не тільки сильна
моя слово-гра "Карпати", із
зображенням високого і неперевершеного
героїзму української повстанської
армії, -

це також мій сон, чи
ілюзія про "Верховину", як

про можливість Тівердних Ордє-
ну.

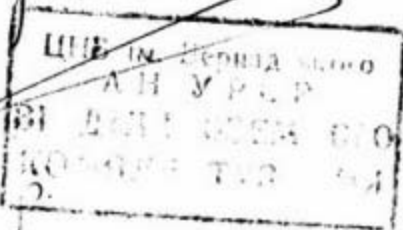
Цей сон розб'явє.

Але Дієсна Тівердних, - а
саме її архитєт у ґґєї, -
сьогодні мистіця, з тіверди-
ного браїтїу збудована пє
кошкєдєдє, -

- саме керуєтворє
Тівердних Свєцєнаго Зєрїзїу
Ордєу, -

з якої Тіравзєрї найтїмєнтї-
тї тівердних із зємського
Браїтїу на нєїтї планєтї
пєвєтєтє.

Тіраф Зєрїзїу Улєвє

13-20 травня 1963

Л. Гузар

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Т Р И З Н А

переклав

Володимир

О Р Д Е Н

ЛОНДОН

1963.

Вперше друковано у «Визвольному Шляху»
Річник XIV, Книга 161, Березень 1961.
з нагоди століття смерти Т. Шевченка.

З друкарні «Української Видавничої Спілки» в Лондоні

---

*Printed in Great Britain by "Ukrainian Publishers Limited"
200, Liverpool Road, London, N.1.*

Т Р И З Н А

На пам'ять 9-го листопада 1843 року
Княжній Варварі Миколаївній Репніній

П Р И С В Я Т А

Душа з призначенням із неба
Має любити і страждати,
Йй Божий дар натхнення треба
Сльозами рясно поливати.
Ви зрозумієте це слово!..
Для Вас я радісно зложив
Злощасного життя окупи,
Священнодіяв я на ново
І сльози в звуки перелив.
Ваш добрий ангел полелівав
Мене безсмертним сяйвом крил,
Блаженномрійних дум навів
І візію про рай збудив.

11-го листопада 1843.
Я г о т и н

Мотто:

»Очистивши ваші душі у братолюб'ї нелице-
мірному через послух правді Духом, любіть га-
ряче друг друга чистим серцем,

Ви, що народилися вдруге не із тлінного сіме-
ни, але із нетлінного, із Слова Живого Бога,
перебуваючого у вічності.

Бо всяке тіло є як трава і всяка слава чоло-
віча як квіти трави. Трава в'яне, а квіт опадає.

Але Слово Господа перебуває у Вічності. Це
Слово є благовіщене у вас«.

*Соборне Послання першого святого
апостола Петра, I. 22-25.*

*Дванадцять посуд на округлім столі,
Дванадцять струнких пугарів із вином;*

*І час вже проходить,
Ніхто не надходить;
Невже призабуті
Друзями вони?*

*О, ні, не забуті, — в умовлену пору
Зібралися друзі, як заприсягли
І «Вічну пам'ять» співали собором,
Відправили тризну — і всі розійшлись.
Дванадцять їх було і всі молоді,
Прекрасні і сильні. Оце минув рік,
Як вірного друга вони хоронили
І тризну по ньому в цей день встановили,
Аж поки до нього підуть на той світ.
»Щасливе їх братство! Святим ви назвали
Єднання в любові на грішній землі!*

Сходіться, о друзі, як нині зійшлись,
Сходіться ще довго і в пісні новій
Прославте свободу на рабській землі!»

Благословенна твоя путь,
Прихожий гостю, невідомий!

Ти словом Господа чудесним
Зумів в серця камінні тхнуть
Вогонь любови, дар небесний.
Благословен! Ти Божу Волю
Життям коротким освятив;
В долинах рабства радість волі
Безмовно ти оповістив.
Коли брат брата прагне крови,
Ти розбудив любов в чужих;
Свободу людям — в братстві їх
Ти проявив великим словом,
Ти світу мир благовістив.
Зустрівши смерть, благословив
Свободу мислі, духа згоди!

О, духу вибраний, чому
Так мало ти у нас гостив?
Тобі тут тісно, трудно було!
Та ти любив земний полон,
Твій непорочний зір глядів
З жалем на суєту людей!
Та ангела недоставало
У вічного царя царів
І ти у небі, в вічній славі
Стоїш, глядиш на Божий трон,

На світ наш темний і лукавий
Глядиш у тузі невимовній.
Поклони б'ю перед тобою,
Дрижу в натхненнім трепотінні,
Молюсь тужливою душею,
Як перед ангелом молюсь!
Зійди, зішли мені спасіння!
Натхни, навій на мрячний ум
Хоч децю світлих, чистих дум!
І на коротке хоч мигтіння
Темницю серця розсвіти
І хмару злозавітних мислей
І розжени і усмири!
Правдиво, тихими словами
Ти розкажи своє життя,
Навчи нас влади над серцями
Людей зловільних і своїм
Уже розгніваним і злим . . .
Знання таємне нас навчи,
Любити пишних гордіїв
І словом мирним і смиренным
Пом'ягчувати гнів катів.
Щоб провістив я гимн пророчий,
Щоб правду я стягнув долів,
Щоб заки згаснуть тлінні очі,
Безстрашно їх до неба звів.
В останній час грізної муки
Пішли мені незламних друзів,
Хай зложать столоднілі руки,
Хай у священнім, братським крузі
Проллють посвячений елеї

Із дружніх, вірних їх очей!
Благословлю мої страждання!
Хай в очі смерти засміюся,
Життя Безсмертне привітаю,
До тебе, в небо піднесуся!

Благословенна твоя путь,
Прихожий гостю, невідомий!

В сім'ї убогій, невідомій
Він виростав і труд життя
Як сирота він стрінув рано.
Погану лайку стрінув він
За хліб щоденний . . . В серці рану
Змія гризла, дитячий сон
Пропав як голуб боязливий.
Мов злодій туга пожадливо
В розбитім серці притаїлась,
Губами спраглими впилась
І кров невинну висисала.
Душа рвалась, душа ридала,
Просила волі . . . ум горів,
У крові гордість клекотала . . .
А він тремтів і ціпенів . . .
Рука, стискаючись, дрижала . . .
Якби він міг весь земський круг,
З усіма гадами земними,
В розгніваний кулак стиснуть,
Зімняти й кинути до аду! . .
Це було б щастя, — був би радий!
Розреготався демон лютий,

Тягнулася страшна мінута
І світ з усіх сторін горів.
В екстазі він ридав, німів,
В душі палало пекло візій,
Душа мертвіла, — а кругом
Земля, — Господне сотворіння, —
Уся в цвітистій, пишній ризі
Весну стрічає і ликує.
Душа будилася з одчаю
І пробудилась . . . Він в сльозах
Упав на землю і цілує
Мов груди матері малий.
І знов він чистий ангел раю,
А на землі він всім чужий.
На небо глянув: »О, як ясно,
Мов від упоєння прекрасно,
Як вільно там буде мені! . . . «
І очі у чуднім півсні
На звід небесний устромляє
І в безбережній глибині
Душа невинна потопає.

По висоті святій, широкій
Платочком білим, одинока
Прозора хмарочка пливе.
»О, хмарко, хмарко, хто несе
Тебе так плавно, так високо?
Ти що? Чи хто така? Чому
Так пишно, мило нарядилась?
І хто тебе послав, кому? . . . «
А хмарка тихо розтопилась

На небі світлім. Зір сумний
Він опустив на темний луг . . .
»І де край світа, земний круг,
Де край небес?« Зітхнув глибоко,
Немов би молодість скінчив,
Немов би в серці одинокім
Надію він похоронив.

Без віри і надія згасне, —
Надія — Бог і світло ясне!

»Не погасай моє світило!
Туман душевний розжени,
Подай мені живучу силу,
На шлях тернистий проведи,
Небесним світлом просвіти!
Зішли на ум твою святиню,
Святим проникненням напій,
Щоб сповістив я благодистиню,
Що ти їй нам заповів!«

Надії він не поховав.
Піднявся дух, злетів як голуб
І мряку серця, мряку долу
Небесним світлом осіяв;
Пішов на зустріч своїй долі,
Уже пройшов крізь рідне поле,
І вже скривалося село . . .
Як нагло душу жаль обняв,
Сльоза рясниці пробивала
І серце болем запекло.
Чогось то жаль в минулім стало,

Щось рідне в грудях відізналось . . .
Та він бідняк, він всім не свій,
Ні тут ні там. Планета наша,
Прекрасний світ наш, рай земний
На всіх кінцях йому чужий.
Припав він мовчки до землі,
Мов груди неньки цілував,
Безмовно плакав в тишині,
На путь молитву прочитав
І кроком вільним та твердим
Пішов . . . і скрився за горою,
На межах рідної землі.
Скитався нижчим сиротою
І сльози проливав рясні!
О, як жажливою ціною
Дівочість серця він зберіг
І мудрість та знання купив!

Без малодушних упокорень
Пройти життя трудні дороги,
Безодню змірить почувань,
Прозріти підлості цькувань,
Проникнути людські глибини,
Всю чорну беззаконність зла,
І зберегти політ орла
І чисте серце голубине, —
Це чоловік! . . . Іти самим,
(Сиріт і сонце не нагріє,) —
Людей прозріти і любити,
Незлобним серцем пожаліти
Всі недостойні їх сваволі

І вирватися із пітьми
Немов Володар Духа й Волі,
Піти в поклонах до багатих,
Щоб хліба нижчим ублагати!
І жити мислями, чувствами
В поривах, у благій нестямі! . .
Ось драма грізна і свята!
Її пройшов він у сльозах
І строго дію розіграв
Без слова. Він не розписав
Своїх щоденних сповідань
На взір шкільницького роману,
Не розкривав сердечних ран,
Ні тьму сновидних сподівань,
Ні байронічного туману
Він не пускав. В товпі безладній
Він вірних друзів не шукав;
І не ганив він марне влади
Як Н., улесливий крикун.
І той, що мислить без кінця
Про мислі Канта, Галілея,
Космополіта мудреця . . .
Про людство мріє й не жаліє
Ні брата свого ні вітця, —
Той лжепророк! Його навчання
Це пів-ідеї і пів-глум! . .

Прозрів життя святе послання,
Великий, Божий заповіт
І в муці проб самопізнання
Обняв слізливим зором світ

Священну красоту природи:
»Як все згідливе!« — прошептав.
Свій рідний край він нагадав
І в Бога правди і свободи
Всьому живучому молив.
У чистій мислі він слідив
Діла в минулому народів,
Діла своєї батьківщини
І гірко плакав . . . »О, свята!
Свята вітчизно ти моя!
Чи я плачем тобі поможу?
І ти закована і я.
Великим словом волю Божу
Сказать тиранам, — не приймуть!
А на своїм, на ріднім полі
Пророка каменем поб'ють!
Могили зриють, рознесуть
І поганьблять словами зла?!
Тебе убили, роздавили;
І славити заборонили
Твої подвижницькі діла!
О, Боже сильний і правдивий!
Твої у славі небеса!
Тобі можливі чудеса!
Новим, святим натхни нас дивом:
Сьогодні мертвих воскреси!
Благослови всесильним словом
На подвиг грізний і суворий,
Щоб рятувати землю знову!

Цю землю зганьблену і збиту
І кров'ю чистою политу
Колись було щасливу землю!

Б'ють громи-мислі бурю темну
І сльози падають як дощ!

Блаженний на світі, хто дасть хоч частину,
Хоч крихти голодним з багатих столів,
Хто злого волю, чи злочин зупинить,
Суворістю влади рятує братів!
Блаженний і вільний! . . . А той, хто не око,
Але духом видить підлоги людей
І може лиш плакати в тузі глибокій, . . .
О, Боже, такого позбав ти очей!

Твої гори, твоє море,
Вся краса природи
Не відкуплять його горя,
Не дадуть свободи.

Життя плило немов хвилина.
Він бачив все, відчув і жив,
Людей пізнав, людей любив
І крадькома тужив за ними.
І люди теж його любили,
А він усіх братами звав.
Незнана і таємна сила
До нього друзів приєднала,
Вночі, в задумливих годинах
В єдиний гурт зачарувала.
І був мов юний волхв-віщун,
Вістив дзвінки, живі слова,

Торкнув в серцях глибинних струн
І силу дружн̄ости навчав,
Благословив і встановив.
Добро народу, — він навчав, —
Любов'ю треба окупляти
І у відвазі благородній
За нарід встати й злих карати.
Він говорив, що празник жизні,
Великий празник, Божий дар,
Пожертвувати слід вітчизні,
Поставить треба під удар.
Він говорив про пристрасть ніжну,
Сердечно, тихо говорив
І замовкав. У грізній тузі
Із-за стола він виходив
І гірко плакав. Сум таємний,
Безмежну думу, незбагненну
Собі самому залишав.
Всім серцем полюбили друзі
Його мов рідного. Та він
В незримім мучився вогні
І поміж ними вільним словом
Він пламенів. Коли в палаті
Горіли тисячі свічей,
Блестів у золотих брукатах
Мармор обнажених плечей,
Чомусь то важко він зігхав,
Мрячною думою лігав
В країну рідну і прекрасну,
Там, де ніхто його не ждав,
Ні про судьбу його неясну

Ніхто і словом не згадав.
І думав він: »Чому я тут?
І що я роблю поміж ними?
Вони танцюють і співають,
Всі рідні у своєму краю
І станом рівні між собою.
А я! . . . « І тихо він виходить,
Задумавшись додому йде
Там, де ніхто його не жде,
Ніхто на зустріч не виходить.
Все сам і думи невтішими
І біль палкий і негасимий
Свята неділя принесе.

І в'яне він, в'яне як в спеці трава,
Туга його мучить в країні чужій.
І в'яне він мовчки . . . Яка це нудьга
Гніздиться в сердечній його глибині?
»О, горе, лиш горе! Чому я покинув
Невинности щастя і рідне село?
Чому я скитавсь і що я знайшов?
Розкоші знання? . . . Я клянну їх, клянну!
Вони немов черви мій ум розточили,
Від тихого щастя мене розлучили!
Кому про тугу і любов розкажу
І рани у серці в сльозах покажу?
Не маю тут пари, я нижчий між ними,
Я заробітчанин, робітник простий.
Що дам я дружині? Корону із мрій? . .
Любов? . . . Ах, любов міцну на сто років . . .
Я дав би на вічність цілу їй одній!

Її у обіймах на віск я стопив би,
Так ніжно, так ніжно її я любив би!«
Поплили іскристі, поплили рясні
І щоки бліді і горіючу груди
Росили і сохли. »О, дайте зітхнуть!
Мій череп розбийте і груди розірвіть!
Там черви, зміюки! . . . На волю пустіть!
У смертному сні мою муку згасіть!«

Страждав нещасний сирота.
У візії бачив край щасливий
І ждав кінця нетерпеливо.
Його мета, — єдина мрія,
Щоб рятувати батьківщину,
Як квітка разом з ним всихала.
Страшна, порожня безнадія
Немов могила розкривалась.
Братерства друзів було мало,
Не гріла їхня теплота:
Небесних, соняшних лучів
Зболіла прагнула душа,
Вогню невинної любови,
Вогню, що Бог його зажив
В стидливім серці голубинім
Душі невинної, щоб міг
Він лет нестриманий, орлиний
Спинити в скельному гнізді,
Пожар любови з'єдинити,
Щоб міг її він приютити
У серця й розуму світлиці
Мов гнану вихром голубицю,

Від життєвого горя вкрити,
До юних перс лицем припасти,
Струджену голову зложити
І, умліваючи в сльозах,
Хочби хвилину відітхнути
На лоні раю і життя;
В її очах, в її півсні
Свій ум і душу утопити
І серце з серцем розтопити,
Розплистись в самозабутті.

Та не було кого любити,
Ні радитись не було з ким.
А серце в'януло й всихало
В пустелі строгій і німій.
Відтак його тужливим мріям
У недосяжних висотах
Відкрилися нові обрії:
До нього з неба усміхалась
Свята і безбережна синь.
Немов струнка, воскова свіча
Він таяв у вогнях горінь
І тахнув тихо, а на вічі
В задумі мряка налягала
І клалась тінь. Стидливий зір
Красавиці на нім спочив
І довго в відблисках світил
Його принадливу красу
Любовно, потайки слідив.
Хтось мріяв теж в нічну пору.
А може більше сумувало

Дівочих серць за ним вночі.
Та тайна воля, вища сила
Путь одинцем аж до могили
По каменях пройти веліла
Йому одному до кінця,
Аж сил не стало. Грудь боліла,
Темніли очі. Від хреста
Границя вічності чорніла
В просторі темнім і пустім.

Вже на постелі передсмертній
Лежить він тихо. Гасне світ.
Про друзів вірних вірний круг
Тривожиться безсильний дух.
Немов на стійці кожний брат
Чергою в брата ночував.
Щовечора вони збирались,
Мов рідна в них була сім'я.
Останній раз засіли друзі
Круг ложа у мовчазнім крузі.
Клеїлися безсонні вії
Та ранок не приніс надії.
Коли то нагло він ожив,
Прогнав їх сон вогнем живим
Останніх, полум'яних слів.
Надія блиснула світанням,
Що знов за сім чи вісім днів
Буде нових поем читання.
Та він надію їх згасив:
»Не я співати буду гимни

На славу вільній батьківщині!
Це ви грізний псалом речіть
І кару для катів звістіть!
І вільним гимном пом'яніте
Предтечу волі і пророка!
А за гріхи його й пороки
Сердечно Богу помолітесь,
Та «Із святими упокій»
Співайте, друзі, для душі!»

В пошані друзі повставали,
Він відходив, вони ридали
Як діти . . . Тихо він зіграв,
Зігннув ще раз . . . Його не стало!
Пророка в ньому світ втрачав,
А слава сина утрачала.

У смутку в церкву віднесли
Його в дубовій домовині;
Відтак землі передали
Останки друга. Лавр зелений,
Як слава вічно молодий,
Сльозами дружніми зросили
І на могилі положили;
Та «Із святими упокій»
Співали тихо для душі.

В готелі за круглим, за братським столом
До вечора друзі сиділи кругом.
Мовчазно і сумно дванадцять сиділо

І серце їх болем єдиним боліло.
Сумні були друзі і тризна сумна! . .
Ах, тризну таку відправив і я.

В загальній згоді встановили,
Щоб стіл накритий був щороку
В день смерти друга і пророка;
І щоб в цей день вони сходились,
Щоб пам'ять їх жива й глибока
У їхній тризні вічно жила.

Вже многих стало не видати;
Посуди з року в рік пустіли,
Все більше друзі сиротіли, —
І ось один лиш стільки літ
За стіл накритий на обід
Старий друзяка приїжджає;
Журбу і радість юних літ
Один у сумі споминає;
Сидить, в задумі мов застиг,
І жде і жде: »Невже немає
Одного брата ще в живих?
І мовчки сам домів вертає.

І знов сьогодні рік минув
І стіл накритий до вечері,
Тихенько відчинились двері
І брат, що час його забув,
Зігнутий увійшов і зором
Сумним, погаслим стіл обняв
І рік із лагідним докором:

»Ах, лінюхи, це так закон
Священний, братній ви здійснили?
Сьогодні знову не прийшли
Немов за море утекли!«
І сльози мовчки утирає,
Сідаючи за братський стіл.
»Хочби один тобі прийшов!«
Старик сидить і дожидає.

Ліниво тягнуться години,
Вже час додому старикові:
»Невже забули роковини?
О, ні, це зрада!« — він промовив, —
»Послухай, брате, пий вино!«
— Сказав слугі, — »Я все одно
Не можу пити. Все пройшло,
Усе минуло, що було.
Мені пора іти додому!«
І сльози знову покотились.
Старий слуга допив вино.
»Мій капелюх! . . Яка утома . . .«
І тихо двері зачинились.

І знов за рік у вірний день
Дванадцять посуд на округлім столі,
Дванадцять струнких пугарів із вином,
І день вже проходить,
Ніхто не надходить
На віки, на віки забуті вони.

13944 40-8 N

